

Στά Ίχνη
τῶν Ἀγίων

**Ἅγιος Ἰωάννης Δούκας Βατάτζης ὁ ἐλεήμων
(4 Νοεμβρίου)**

Στίς σελίδες τῆς ἱστορίας μας, παιδιά, συναντοῦμε σπουδαῖες προσωπικότητες πού συχνά μένουν στήν ἀφάνεια, ἐνῶ ἔχουν νά μᾶς προσφέρουν μεγάλα μηνύματα. Μιά τέτοια προσωπικότητα θά ἤθελα νά γνωρίσουμε σήμερα.

Βρισκόμαστε γύρω στό **1204**. Ποιό γεγονός, παιδιά, σφράγισε μέ τά πιό μελανά χρώματα αὐτή τή χρονολογία; **Ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπό τοὺς φράγκους σταυροφόρους**. Ξεκίνησε ἀπό τή Δύση μέ πάθος ὁ στρατός τῶν Λατίνων καί στό πέρασμά του ἄφησε παντοῦ ἐρείπια, σκόρπισε τόν φόβο καί τόν τρόμο. Δέν δίστασε νά ἐρημώσει καί τήν ὁμορφη Βασιλεύουσα τῆς Ἀνατολῆς. Μέσα σέ λίγες μέρες πυροπολεῖται τό μεγαλύτερο μέρος τῆς Πόλης. Φονεύονται χιλιάδες κάτοικοι. Κατασφάζονται ἐπίσκοποι καί κληρικοί. Βεβηλώνονται οἱ ἐκκλησιές, λαφυραγωγεῖται κι ὁ περίλαμπρος ναός τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Μεταφέρονται οἱ θησαυροί τῆς Ἀνατολῆς στή Δύση, ὅπου μέχρι καί σήμερα τοὺς συναντοῦμε σά μουσεῖα της. Κι ὅ,τι ἀπομένει γίνεται συντρίμμα. Οἱ φλόγες κατατρῶνε τά μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, τίς βιβλιοθηκὲς μέ τ' ἀμέτρητα

χειρόγραφα πού φύλαγαν σάν τήν πιό πολύτιμη κληρονομιά τήν ἀρχαία ἐλληνική σοφία... Καί τό πιό θλιβερό, σίς ἄγριες αὐτές θηριωδίες πρωτοστατοῦν λατίνοι κληρικοί. Βαρύ πένθος ἔπесе στά παραλία τοῦ Βοσπόρου καί σ' ὅλη τή Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία!

Ἀλλὰ ὁ Θεός δέν ἐπέτρεψε νά σβήσει ὁ λαός πού κρατοῦσε ψηλά τή σημαία τῆς Ὁρθοδοξίας. Στὴ θέση τῆς κραταιᾶς αὐτοκρατορίας δημιουργοῦνται τρία ἀνεξάρτητα ἐλληνικά κρατίδια (*δείχνουμε σπὸν χάριτη, βλ. CD μέ ὑλικό*): **α) τὸ δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου, β) ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντας καί γ) ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας**, ὅπου μεταφέρεται προσωρινά ἡ ἔδρα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἐκεῖ θά μεταφερθοῦμε κι ἐμεῖς σήμερα γιὰ νά συναντήσουμε μιὰ ἐξέχουσα ἅγια προσωπικότητα.

Στό **Νυμφαῖο τῆς Βιθυνίας**, στά ἀνάκτορα ἔφτασε ὁ νεαρός **Ἰωάννης Βατάτζης**, ὁ ἀνεψιός τοῦ ἱερέα τῶν ἀνακτόρων. Αὐτοκράτορας τότε ἦταν ὁ εὐσεβὴς **Θεόδωρος Α' Λάσκαρης** (ὁ ποιητὴς τῆς Μεγάλης Παράκλησης πού ψάλλουμε πρὸς τὴν Παναγία). Συγκινεῖται ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ νεαροῦ Ἰωάννη καί ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ τὰ χαρίσματα καί τίς ἱκανότητές του.

Ὁ Ἰωάννης Βατάτζης γεννήθηκε σὸ **Διδυμότειχο** τὸ **1193**. Οἱ γονεῖς του, στρατιωτικοὶ ἄρχοντες στὴν περιοχὴ τῆς Θράκης -ὁ **Δούκας Βατάτζης** καί ἡ **Ἀγγελίνα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν**-, ἔφυγαν νωρὶς ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ἀφήνοντάς του μεγάλη περιουσία. Ὁ Ἰωάννης δέν ἄργησε νά δείξει τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματά του: **Μοίρασε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας του στοὺς φτωχοὺς**, ἀκολουθώντας πιστὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας, πού ἀπὸ μικρὸς θαύμαζε καί ἀγαποῦσε.

Ἀπαλλαγμένος πλέον ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ πλοῦτου ξεκίνησε γιὰ μιὰ νέα ζωὴ. Ἄφησε τὸ Διδυμότειχο ἀναζητώντας μιὰ σπιθαμὴ γῆς ἐλεύθερη καί ἐλληνική. Ἔτσι βρέθηκε σὸ Νυμφαῖο, ὅπου γνωρίστηκε μέ τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Θεόδωρος Λάσκαρης ὄχι μόνο τὸν ἐκτίμησε καί τοῦ ἀνέθεσε **τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοβεσιάριου**, ἀλλὰ στὴ συν-

έχεια τόν ἔκανε γαμβρό του δίνοντάς του γιά σύζυγο τή μεγαλύτερη κόρη του, τήν **πριγκήπισσα Εἰρήνη**. Καί λίγο πρίν ἀπό τόν πρόωρο θάνατό του, ἄφησε αὐτόν **διάδοχο στόν θρόνο του**.

Βρέθηκε, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης ἡγεμόνας μιᾶς αὐτοκρατορίας σέ κρίσιμους καιρούς. Μέ ἐμπιστοσύνη στόν Θεό ἀναλαμβάνει τή σοβαρή ἀποστολή του. Δέν εἶναι ἀπό κείνους πού ἐκμεταλλεύονται τήν ἐξουσία γιά τό προσωπικό τους συμφέρον. Ὁ Ἰωάννης **ὀραματίζεται τήν ἀσφάλεια καί τήν εὐημερία τοῦ λαοῦ του**.

Μέ ἐνθουσιασμό τόν χαιρετίζει ὁ λαός τῆς Νίκαιας. Τόν ὀνομάζει **«πατέρα τῶν Ἑλλήνων»**. Κι εἶναι ἀπό τίς λίγες φορές πού δέν πέφτει ἔξω στίς προσδοκίες του. Μέ πατρική ἀγάπη ὁ Βατάτζης ἐκδίδει **νόμους** (μιᾶ συλλογή γνωστή μέ τ' ὄνομα «Νεαρές») καί παίρνει νέα **μέτρα φορολογίας** πού νά εὐνοοῦν τοὺς φτωχοὺς πολίτες τοῦ κράτους. Φροντίζει, ἐπίσης, νά ἔχουν ὅλοι οἱ ἀγρότες ἓνα δικό τους κομμάτι γῆς· ἀκόμη καί οἱ φρουροί σά σύνορα, οἱ λεγόμενοι **«ἀκρίτες»**. Προσωπικά ἀναλαμβάνει νά κάνει τή **νέα μοιρασιά τῆς γῆς**. Πηγαίνει ὁ ἴδιος ἀπό περιοχή σέ περιοχή καί, ἐφαρμόζοντας παντοῦ τή δικαιοσύνη, παίρνει τεμάχια γῆς ἀπό ἀριστοκράτες καί μεγαλογαιοκτῆμονες καί τὰ μοιράζει στοὺς φτωχοὺς. Δέν διστάζει ἀκόμη νά τιμωρήσει κάθε ἄδικο καί ἄρπαγα πλούσιο. Ἐπιπλέον, γιά τίς ἀνάγκες τῶν φτωχῶν ἰδρύει ποικίλα **φιλανθρωπικά ἱδρύματα**: νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα, γηροκομεῖα. Δίκαια ἡ Ἐκκλησία μας τοῦ ἔδωσε τό ἐπίθετο **«ἐλεήμων»**, ἀφοῦ ἦταν ὁ προστάτης ὅλων τῶν φτωχῶν καί ἀδικημένων.

Δέν θέλησε νά πλουτίσει ὁ Ἰωάννης ἀπό τό βασιλικό του ἀξίωμα. Προτιμοῦσε νά ζεῖ σάν φτωχὸς ἀγρότης. Ὅταν τοῦ τό ἐπέτρεπαν μάλιστα τὰ διοικητικά του καθήκοντα, **δούλευε ὁ ἴδιος στὰ κτήματά του!** Δέν τό θεωροῦσε ὑποτιμητικό νά φορέσει τὰ ροῦχα τῆς δουλειᾶς καί νά σπεῖρει, νά σκαλίσει, νά κλαδέψει...

Παροιμιῶδες ἔμεινε τό **«ῶατον» στέμμα** (=στέμμα ἀπό αὐγά), πού δώρισε στή σύζυγό του. Ἦταν ἓνα στέμμα κατασκευασμένο ἀπό

μαργαριτάρια, πού αγοράστηκαν όμως μέ τά κέρδη από τίς πωλήσεις αὐγῶν τοῦ κτήματός του! Ἦσαν πεποίθησή του ὅτι δέν πρέπει οἱ ἄρχοντες νά ἐκμεταλλεύονται τόν κόπο τῶν φτωχῶν γιά τά ροῦχα καί τά κοσμήματά τους. Ὁ πλοῦτος, ὑποστήριζε, ἀνήκει στόν λαό!

Μιά μέρα συνάντησε στό κυνήγι τόν γιό του **Θεόδωρο** καί ἐπειδή τόν εἶδε νά φορᾷ ἀκριβά πολυτελῆ ροῦχα οὔτε κᾶν τόν χαιρέτησε! Ὅταν ὁ Θεόδωρος τοῦ ζήτησε τόν λόγο, αὐτός τοῦ μίλησε αὐστηρά. «Δέν εἶναι σωστό», τοῦ εἶπε, «νά σπαταλοῦν οἱ βασιλιάδες τά πλούτη τους γιά μεταξωτά χρυσοῦφанта ροῦχα, ἀλλά νά τά διαχειρίζονται μόνο γιά τό καλό τοῦ λαοῦ».

Τόν ἀπασχολοῦσε συνεχῶς τό καλό τοῦ λαοῦ! Μέ νόμο ἀπαγόρευσε στούς ὑπηκόους του νά χρησιμοποιοῦν προϊόντα ἀπό τό ἐξωτερικό, γιά νά δώσει ὥθηση στήν ἐγχώρια παραγωγή καί **στήν ἀνάπτυξη τῆς μεσαίας τάξης**. Διέθεσε ἐπίσης μεγάλα κονδύλια γιά **οἰκοδομικά ἔργα**, προκειμένου νά ἔχουν δουλειά ὅλοι οἱ πολῖτες τοῦ κράτους.

Συγκινητικό εἶναι τό ἐνδιαφέρον του καί γιά τήν παιδεία τοῦ λαοῦ. Σέ κάθε πόλη ἱδρυσε **σχολές καί βιβλιοθήκες** καί στά χρόνια του ἐπικράτησε στήν αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας ἡ **δωρεάν παιδεία**.

Δέν ἦταν βέβαια ἀτάραχη ἡ ζωή τοῦ κράτους του. Ἀπό τότε πού πῆρε τόν θρόνο, τά δύο ἀδελφία τοῦ προηγούμενου αὐτοκράτορα **-Ἀλέξιος καί Ἰσαάκιος Λάσκαρης-** τόν φθονοῦσαν θανάσιμα. Κατέστρωσαν, λοιπόν, σχέδιο γιά νά τόν ἐκθρονίσουν. Δέν δίστασαν μάλιστα γιά τόν σκοπό αὐτό νά προσεγγίσουν τούς Λατίνους! Πραγματικά, τό **1224** διεξάγεται σφοδρή μάχη μεταξύ τῶν Λατίνων καί τῶν Ἑλλήνων τῆς Νίκαιας. Τή νίκη κερδίζει ὁ ἐλληνικός στρατός. Ἀκάθεκτος ὁ Βατάτζης συνεχίζει τήν πορεία του, διώχνοντας τούς Φράγκους ἀπό πολλές πόλεις καί ἀπό τή Θεσσαλονίκη τό **1246**. Οἱ κτήσεις τῆς Νίκαιας ἀπλώθηκαν ἀπό **τή Μαύρη Θάλασσα μέχρι τήν Ἀδριατική!** Πόθος του βαθύς καί αἰσίγαστος ἦταν νά ἐλευθερώσει καί τήν Κωνσταντινούπολη ἀπό τή σκλαβιά τῶν Φράγκων.

Καταπονημένος όμως πλέον από τούς τόσους κόπους ο Βατάτζης, διαισθάνεται ότι πλησιάζει τό τέλος τῆς ζωῆς του. Ζητᾷ νά ἀναχωρήσει γιά τό **Νυμφαῖο**. Ἡ ὑγεία του εἶναι κλονισμένη καί οἱ δυνάμεις του ἐξασθενημένες. Ἐπιθυμεῖ νά περάσει τίς τελευταῖες μέρες του μέ προσευχή καί κατάνυξη. Παρακαλεῖ νά τόν μεταφέρουν σέ μιά σκηνή. Ἐκεῖ ζεῖ σάν ἀσκητής. Προσεύχεται καί περιμένει τή συνάντησή του μέ τόν Χριστό, τόν ὁποῖο πίστεψε καί ἀγάπησε σ' ὅλη του τή ζωή. Λίγο πρίν τόν θάνατό του (1254), ἐμπιστεύεται στόν γιό του τόν καημό καί τ' ὄνειρό του: «Παιδί μου, τήν Κωνσταντινούπολη», ἦταν οἱ τελευταῖες λέξεις πού πρόφερε μέ ἀγάπη. Κι ἔγινε πραγματικότητα τό ὄνειρό του, ὅταν τό **1261**, ὁ στρατηγός τῆς Νίκαιας **Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος** μπῆκε θριαμβευτής στήν Κωνσταντινούπολη. Νικημένοι πλέον οἱ Σταυροφόροι ἀναγκάστηκαν νά τήν ἐγκαταλείψουν.

Τό σῶμα τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοκράτορα ἐνταφιάστηκε στό μοναστήρι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Βατάτζης τό εἶχε κτίσει καί τοῦ εἶχε δώσει τ' ὄνομα «**Σώσανδρα**». Ἐπεῖτα ἀπό ἐπτά χρόνια ὅμως μέ θαυμαστή ἀποκάλυψη ζήτησε νά μεταφερθεῖ τό λείψανό του στή **Μαγνησία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας**, στόν μητροπολιτικό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τόν ὁποῖο ἐπίσης ὁ ἴδιος εἶχε κτίσει. Ὅταν ἀνοιξαν τόν τάφο του, βρέθηκαν μπροστά σ' ἓνα θαῦμα: Μιά γλυκιά εὐωδιά ξεχύθηκε καί ὁ νεκρός φαινόταν νά κάθεται σέ βασιλικό θρόνο, δίχως νά ἔχει καμιά μελανιά καί δυσωδία. Ἀκόμη καί τά ροῦχα του εἶχαν μείνει ἀπείραχτα. Ἀπό τότε πολλά θαύματα συνδέθηκαν μέ τ' ὄνομά του. Στή συνείδηση τοῦ λαοῦ ἀναγνωρίζοταν ὡς ἅγιος, βέβαια, ἀμέσως μετά τήν κοίμησή του. Ἡ Ἐκκλησία ὅρισε ἐπίσημα νά τιμᾶται ἡ μνήμη του κάθε χρόνο τή μέρα τῆς κοιμήσεώς του, στίς **4 Νοεμβρίου**.

Τί σᾶς ἔκανε, παιδιά, ἐντύπωση ἀπό τή ζωή τοῦ ἁγίου Ἰωάννη Βατάτζη; *(Μέσα ἀπό τή συζήτηση μέ τά παιδιά, στρέφουμε τόν λόγο*

στό θέμα της ἐλεημοσύνης). Ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακό εἶναι πὼς ἐνῶ ἦταν τόσο πλούσιος καὶ ἀνέβηκε ὡς τὸν θρόνο τοῦ αὐτοκράτορα, δέν μαγεύτηκε ἀπὸ τὰ πλούτη καὶ τὴ δόξα, ἀλλὰ φρόντιζε πάντοτε μέ περίσσια ἀγάπη γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ καταφρονημένους. Ἡ **ἐλε-
ήμων καρδιά του δέν ἄντεχε νά βλέπει κανέναν πονεμένο**. Δέν ἔμενε ἀδιάφορος στίς ἀνάγκες τῶν συναθρώπων του, ἀλλὰ ἔκανε ὅ,τι περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του γιὰ νά δώσει λύση στὰ προβλήματά τους.

Γιὰ νά γίνουμε ἐλεήμονες, παιδιά, δέν εἶναι ἀνάγκη νά εἴμαστε πλούσιοι ἢ ἄρχοντες ὅπως ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βατάτζης, ἀλλὰ χρει-
άζεται νά ἔχουμε ὅπως ἐκεῖνος **μιά ἀρχοντική καρδιά πλούσια σέ
ἀγάπη**. Τότε θά βρῖσκουμε καθημερινά πολλοὺς ἀπλοὺς τρόπους
νά δείχνουμε τὴ συμπαράστασή μας:

- * μ' ἓνα ποτήρι νερό πού θά προσφέρουμε σέ κάποιον πού
διψάει

- * μέ μία ἐξυπηρέτηση

- * μέ τὴν προθυμία μας στίς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ μας

**Οἱ καθημερινές μικρές ἀσκήσεις ἀγάπης γυμνάζουν στὴν ἐλε-
ημοσύνη**, μᾶς μαθαίνουν νά νοιαζόμαστε γιὰ τὸν συνάθρωπό μας.

- * Μιά ἐπίσκεψη σέ κάποιον συγγενῆ ἢ φίλο μας πού εἶναι
ἄρρωστος

- * μία βοήθεια στὸν συμμαθητή μας

- * μία προσφορά ἀπὸ τὸ δικό μας χαριτζιλίκι γιὰ κάποια ἀνάγκη
ἀποτελοῦν **μικρές θυσίες πού ἐτοιμάζουν γιὰ μεγαλύτερες**.

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ἡ **συλλογική προσπάθεια**. Θά ἔχετε ἀκούσει γιὰ τὰ **συσσίτια** καὶ τὰ **κοινωνικά παντοπωλεῖα** πού ὀργα-
νώνει ἡ Ἐκκλησία μας. Βοηθοῦν σ' αὐτὰ πλῆθος πιστῶν προσφέ-
ροντας ὁ καθένας ὅ,τι μπορεῖ: ἄλλος χρήματα, ἄλλος χρόνο, ἄλλος
τὸν προσωπικό του κόπο· ὅλοι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀγάπης τους. Ἡ
συνεργασία φέρνει πάντοτε καλύτερα ἀποτελέσματα καὶ καλύπτει
οὐσιαστικότερα τίς διάφορες ἀνάγκες.

Θά θέλατε νά ἐπιχειρήσουμε κι ἐμεῖς, παιδιά, νά κάνουμε ὅλοι μαζί πράξεις ἀγάπης; Τί θά εἶχατε νά προτείνετε; (Τό μάθημα θά μπορούσε νά τελειώσει μέ τή διοργάνωση μιᾶς φιλανθρωπικῆς ἐκδήλωσης. Προτάσεις πού θά μπορούσαν νά υλοποιηθοῦν πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα: α) νά ποῦμε τὰ κάλαντα καί μέ τὰ χρήματα πού θά μαζέψουμε νά βοηθήσουμε τό συσσίτιο ἢ τό κοινωνικό παντοπωλεῖο τῆς ἐνορίας μας β) νά κάνουμε μιὰ ἐξόρμηση σ' ἓνα νοσοκομεῖο ἢ γηροκομεῖο γιά νά τραγουδήσουμε χριστουγεννιάτικα τραγούδια γ) νά ἀποκτήσουμε στό Κατηχητικό μας ἓναν κοινό κουμπαρά γιά ἔργα ἀγάπης).

ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἰωάννη Βατάτζη.
2. Παρουσίαση τῆς ἱστορίας μέ προβολή.
3. Χάρτης.
4. Ἀφίσα.
5. Σελιδοδείκτης.

Ὑποσημείωση

Μετά τή μικρασιατική καταστροφή δέν γνωρίζουμε τί ἀπέγινε τό λείψανο τοῦ ἁγίου Ἰωάννη Βατάτζη. Διάφοροι θρύλοι μιλοῦν γιά τόν μαρμαρωμένο βασιλιά πού θά ξαναζωντανέψει μιὰ μέρα καί θά λευτερώσει τήν Πόλη ἀπὸ τόν τουρκικό ζυγό.